

EDUSKUNNAN
LAKIVALIOKUNTA

Helsingissä

31 päivänä tammikuuta 1995

Lausunto n:o 10

Hallintovaliokunnalle

Eduskunta on 10 päivänä toukokuuta 1994 lähettäessään hallituksen esityksen n:o 57 poliisilaki ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava lausunto hallintovaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina poliisijohtaja Reijo Naulapää, poliisijohtaja Seppo Nevala ja poliisiylitarkastaja Jorma Toivanen sisäasiainministeriöstä, lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist oikeusministeriöstä, kansliapäällikkö Klaus Helminen oikeuskanslerinvirastosta, eduskunnan oikeusasiamies Jacob Söderman, suojelupoliisin päällikkö, poliisineuvos Eero Kekomäki, rikosylitarkastaja Markku Salminen ja rikostarkastaja Jyrki Rostiala keskusrikospoliisista, tietosuojavaltuutettu Jorma Kuopus, käräjätuomari Olavi Parikka Tampereen käräjäoikeudesta, lääninpoliisineuvos Jukka Riikonen Uudenmaan lääninhallituksesta, apulaisjohtaja Pertti Suortti telehallintokeskuksesta, puheenjohtaja, rikosylikonstaapeli Kyösti Kerälä Poliisijärjestöjen Liitosta, asianajaja Harri Niinimäki Suomen Asianajajaliitosta, asianajaja Heikki Salo Ihmisoikeusjuristit ry:stä sekä professori Eero Backman, professori Raimo Lahti ja apulaisprofessori Matti Pellonpää.

Valiokunnalla on asiaa käsitellessään ollut käytettävissä perustuslakivaliokunnan hallintovaliokunnalle asiasta antamat lausunnot (PeVL 15 ja PeVL 15a).

Valiokunnassa on samanaikaisesti, osittain yhdessä tämän esityksen kanssa ollut käsiteltävänä hallituksen esitys n:o 22 telekuuntelua ja -valvontaa sekä teknistä tarkkailua koskevaksi lainsäädännöksi. Näiden esitysten havainnollistamiseksi valiokunta on kuullut sisäasiainministeriön ja Poliisijärjestöjen Liiton edustajien ajankohtaiskatsauksen maamme huumausainerikostilanteesta sekä selostukset parhaillaan syyteharkinnassa olevien suurimpien huumausainerikosten poliisitutinnan kulusta ja tutkimusmenetelmistä.

Käsiteltyään asian lakivaliokunta esittää lausuntonaan seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi poliisilaki, jolla korvattaisiin vuonna 1966 annettu poliisilaki siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ehdotetussa poliisilaissa on keskeiset säännökset poliisin tehtävistä, toiminnassa noudatettavista yleisistä periaatteista, poliisin toiminnan tavoitteista ja toimivaltuuksista sekä kansalaisten velvollisuuksista poliisia kohtaan.

Ehdotuksessa on nykyistä täsmällisemmät säännökset poliisin valtuuksien käyttämisestä. Ehdotukseen on sisällytetty uudet säännökset vaarallisen teon tai tapahtuman estämisestä, vaarallisten esineiden ja aineiden haltuunotosta sekä valvonnasta, tarkkailusta ja tiedonhankinnasta. Ehdotuksessa on myös säännökset muusta poliisin suorittamasta tutkinnasta kuin rikoksen esitutkinnasta sekä tämän poliisitutkinnaksi sanotun tutinnan edellytysten turvaamisesta. Ehdotukseen sisältyy uusi säännös poliisihenkilöstön täydentämisestä poikkeusoloissa ja siihen rinnastettavissa tilanteissa.

Esitykseen sisältyy lisäksi ehdotukset viiden toista muun lain muuttamisesta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin vuoden kuluttua niiden vahvistamisesta.

Valiokunnan kannanotot***Yleisperustelut***

Lakivaliokunta on asiaa käsitellessään keskittynyt erityisesti niihin rikostutkintaa ja tiedustelutoimintaa koskeviin poliisilain säännöksiin,

jotka liittyvät pakkokeinoihin, sekä kansalaisten oikeussuojajaksymyksiin.

Näiltä osin hallituksen esityksen tavoitteet on lakivaliokunnan mielestä oikein asetettu. Sen sijaan varsinaisen lakitekstin muotoilu ei kaikin osin ole riittävän täsmällistä eikä pykälien perusteluissa ole kiinnitetty huomiota säännösten käyttöön liittyviin periaatteisiin.

Näiltä osin valiokunta, samalla kun se puoltaa hallituksen esityksen hyväksymistä, esittää seuraavat huomautukset ja muutosehdotukset.

Hallituksen esitysten n:o 57 ja n:o 22 yhtenäistäminen

Erityisen huolen aihe lakivaliokunnassa on ollut se, ettei tämän hallituksen esityksen ja valiokunnassa samanaikaisesti käsiteltävänä olevan telekuuntelua ja -valvontaa koskevan pakkokeinolain muutosehdotuksen (HE 22) säännöksiä ole keskenään harmonisoitu. Ongelmat liittyvät ennen kaikkea teknistä tarkkailua koskeviin säännöksiin.

Puheena olevien hallituksen esitysten mukaan poliisi saisi laajemmat valtuudet harjoittaa teknistä kuuntelua tiedustelutoiminnassa kuin rikosten esitutkinnassa. Rikosten törkeydelle asetetaan poliisilaissa lievemmat edellytykset kuin pakkokeinolaissa. Tiedustelutoiminnassa teknisestä kuuntelusta päättäisi päällystöön kuuluva poliisimies, mutta pakkokeinolaissa se olisi mahdollista vain tuomioistuimen luvalla. Muiltakin osin teknistä tarkkailua koskevilla säännöksissä on eroavuuksia.

Vaikka täyteen yhtenäisyyteen poliisilakiehdotuksen ja pakkokeinolakiehdotuksen kesken ei liene mahdollista päästä tiedustelutoiminnan ja esitutkinnan erilaisuuden takia, säännösehdoiksiin sisältyvät suuret erot eivät ole perusteltavissa. On huomattava, että kummankin lain säännöksiä soveltaa sama poliisiviranomainen. Lakivaliokunta toteaa, ettei hallitus antaessaan nämä esitykset eduskunnalle ole riittävästi koordinoitunut niiden sisälltöä.

Hallituksen esityksissä on pidetty mahdollisena säännellä teknistä kuuntelusta ja teknisestä katselusta kahdella eri tavalla. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan esittänyt poliisilakiehdotuksen säännöksien yhteensovittamista pakkokeinolakiehdotuksen kanssa. Lakivaliokunta on yrittänyt löytää tähän perusteltavissa olevan, toimivan ja kansalaisten oikeusturvan kannalta tyydyttävän ratkaisun.

Lakivaliokunta esittää poliisilakiehdotuksen ja pakkokeinolain muutosehdotuksen teknistä tarkkailua koskevien säännösten yhdenmukaistamista seuraavasti:

— Teknisessä kuuntelussa rangaistusasteikon määrittely yhtenäistetään siten, että tekninen kuuntelu on mahdollista silloin, kun henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään 4 vuotta vankeutta, tai huumausainerikoksesta. Tällöin säännös sallii kuuntelun jonkin verran laajemmin kuin pakkokeinolakiehdotus, mutta suppeammin kuin poliisilakiehdotus.

— Toimenpiteistä päättävä viranomainen on aina päällystöön kuuluva tai tutkinnan johtajaksi määrätty poliisimies. Jos tekninen kuuntelu tiedustelutoiminnassa kestää yli kolme vuorokautta, päätös on alistettava poliisipiirin päällikönä, poliisin valtakunnallisen yksikön päällikönä tai tällaisen yksikön apulaispäällikönä toimivan poliisimiehen hyväksyttäväksi. Esitutkinnassa päätös on alistettava vuorokauden kuudessa.

— Teknisen katselun ja teknisen seurannan osalta päätöksentekotasoa nostetaan siten, että toimenpiteistä päättävä viranomainen on aina päällystöön kuuluva tai tutkinnan johtajaksi määrätty poliisimies.

— Säännösten kirjoitustapa yhtenäistetään myös siten, että määritelmäsäännökset ja edellytysten ryhmittely pykälittäin vastaavat toisiaan.

— Teknisen kuuntelun käyttämistä koskeva valvonta järjestetään molemmissa lakiehdotuksissa yhdenmukaisella tavalla siten, että kaikista toimenpiteistä laaditaan pöytäkirja, joka toimitetaan sisäasiainministeriöön. Sen jälkeen sisäasiainministeriö kokoaa tiedot ja toimittaa kertomuksen niistä eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain.

Lakivaliokunta on arvioidessaan eri vaihtoehtoja näiden kahden lakiehdotuksen yhtenäistämiseksi päätenyt ehdotukseensa seuraavin perustein. Poliisilakiehdotuksessa oleva menettely ei ole riittävä oikeusturvatakeiden kannalta, koska pakkokeinon käyttämisestä päättäisi sen alkuvaiheessa toimenpiteen suorittaja itse. Toisaalta tuomioistuimen lupamenettely on erityisesti rikostorjuntaan huonosti sopiva. Yksilön oikeusturva on mahdollista taata myös ilman tuomioistuinmenettelyä tiukentamalla teknisen kuuntelun edellytyksiä, siirtämällä päätöksenteko tutkinnanjohtajalle ja alistamalla päätös ylemmälle poliisiviranomaiselle sekä paranta-

malla pakkokeinojen käytön jälkikäteistä valvontaa valiokunnan ehdottamalla tavalla.

Pykäläkohtaiset huomautukset poliisilakiehdotuksen johdosta

2 §. Poliisin toiminnan yleiset periaatteet

Lakiehdotuksen 2—5 §:ään on koottu poliisin toiminnan yleiset periaatteet, jotka koskevat kaikkea poliisivaltuuksien käyttöä ja kaikkien poliisitehtävien hoitoa. Yleisistä periaatteista on 2 §:ään sisällytetty säännökset, jotka ilmentävät lähinnä objektiviteetti-, suhteellisuus- ja tarkoitussidonnaisuusperiaatteita.

Näistä periaatteista keskeisimpänä on pidettävä suhteellisuusperiaatetta, jolla tarkoitetaan sitä, että käytettyjen keinojen ja niiden aiheuttamien haittojen tulee olla järkevässä suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Suhteellisuusperiaatteen merkitys on siinä, että eräissä tilanteissa se asettaa poliisin toiminnalle ahtaammat rajat kuin tarpeellisuusperiaate. Suhteellisuusperiaatteesta seuraa myös, että poliisi saattaa joutua luopumaan jonkin toimenpiteen loppuun suorittamisesta, jos siitä johtuvat haitat eivät ole järkevässä ja kohtuullisessa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Nykyisin suhteellisuusperiaate on ilmaistu poliisilain 12 §:n 1 ja 3 momentissa.

Lakivaliokunta katsoo perustuslakivaliokunnan tavoin, ettei lakiehdotuksen 2 § selkeästi ilmaise suhteellisuusperiaatetta, vaan periaate näkyy kiistattomasti pelkästään voimakeinojen käyttöä koskevasta 27 §:stä. Epäkohdan korjaamiseksi lakivaliokunta esittää hallintovaliokunnalle, että suhteellisuusperiaatetta korostetaan ehdotettua selkeämmin kirjoittamalla pykälän 2 momentti esimerkiksi seuraavasti:

”Poliisin toimenpiteet on suoritettava aiheuttamatta suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonais-arvosteluun vaikuttaviin seikkoihin.”

Suhteellisuusperiaatteen rinnalla valiokunta kiinnittää huomiota tasa-arvoisen kohtelun vaatimukseen eli syrjintäkieltoon, jonka mukaan poliisi ei saa toiminnassaan asettaa ketään perusteettomasti eri asemaan rodun, ihonvärin, sukupuolen, kielen, kansallisuuden taikka uskon-

lisen, poliittisen tai muun vakaumuksen, yhteiskunnallisen aseman, varallisuuden tai muun vastaavan seikan perusteella. Valiokunnan mielestä tämä periaate on eettisenä toimintaohjeena sisällytettävä poliisille vahvistettaviin yleisiin toimintaohjeisiin.

10 §. Henkilöllisyyden selvittäminen

Pykälän 1 momentin mukaan poliisimiehellä on yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tarpeelliset henkilötiedot. — Säännös vastaa voimassa olevan poliisilain 13 §:n 2 momenttia, mutta on sitä jonkin verran yksityiskohtaisempi.

Säännöstä on eräiden valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden ja perustuslakivaliokunnan lausunnoissa pidetty kovin laajana. Näissä on katsottu, että pykälän mukaisen velvollisuuden pitäisi täsmentyä koskemaan lähinnä tuntematonta henkilöä, jonka voidaan epäillä olevan etsintäkuulutettu tai jota muutoin on tarpeen kuulustella tai kuulla poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tai johon voidaan kohdistaa poliisilaissa tarkoitettuja toimia.

Valiokunta puoltaa säännöstä pienin tarkennuksin. Poliisitoimet ovat usein sen kaltaisia, että niiden kohteeksi joutuneen yksilöimiseksi on välttämätöntä käyttää nimen lisäksi henkilön täsmällisesti yksilöivää tunnistetta. Henkilötunnuksen perusteella poliisi voi käyttää lakiin perustuvia henkilörekistereitään. Toisaalta jo poliisin tehtävien määrittelystä ja poliisitoimintaa säätelevistä yleisistä periaatteista seuraa, ettei poliisi saa eikä voi tarpeettomasti vaatia henkilötietoja keneltä tahansa. Pykälän perustelujen mukaan näitä näkökohtia on pyritty korostamaan myös säännökseen ehdotetulla uudella sanamuodolla.

Lakivaliokunta pitää uutta sanamuotoa muuten asianmukaisena, mutta katsoo, että säännöksessä on syytä ”tehtävän” sijasta edelleen puhua ”virkatehtävästä”. Lisäksi säännökseen olisi poliisille ilmoitettavana tietona lisättävä ulkomailaista tarkoittavana vaihtoehtona syntymäaika, koska kaikilla ulkomaalaisilla ei ole henkilötunnusta.

Valiokunta esittää hallintovaliokunnalle, että pykälän 1 momentti kirjoitetaan muotoon:

”Poliisimiehellä on yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymä-

ajasta, kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa."

26 §. Poliisin käskyvalta

Pykälän mukaan poliisimiehellä on tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltaa käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja.

Eräissä asiantuntijalausunnoissa säännöksen tarpeellisuus on asetettu kyseenalaiseksi, koska lakiehdotus suo muutenkin poliisille valtuudet antaa kansalaisten liikkumisvapautta, vapautta, ruumiillista koskemattomuutta, kotirauhaa ja omistusoikeutta koskevia käskyjä sekä tarvittaessa voimakeinoin toteuttaa käskyt.

Pykälän perustelujen mukaan voimassa olevassa laissa on vastaavanlainen säännös, mutta ehdotettu pykälä korostaa vielä selkeämmin, että käskyvallan olemassaolo edellyttää muuhun säännökseen perustuvaa toimivaltaa kysymyksessä olevan tehtävän suorittamiseksi. Edellytyksenä on myös, että annettavat käskyt ja kiellot ovat tarpeellisia tehtävän suorittamisen kannalta.

Lakivaliokunta toteaa, ettei pykälä lisää poliisin toimivaltaa vaan ainoastaan velvoittaa kansalaiset tottelemaan silloin, kun poliisi muun valtuuttavan säännöksen nojalla antaa käskyjä ja kieltoja. Näin ollen valiokunta puoltaa pykälän hyväksymistä sellaisenaan.

28 §. Määritelmät

Pykälässä on määritelty käsitteet tekninen valvonta, tarkkailu ja tekninen tarkkailu alakäsitteineen tekninen kuuntelu, tekninen katselu ja tekninen seuranta.

Pykälää on arvosteltu sen vuoksi, että määritelmät eivät ole sopusoinnussa telekuuntelua ja -valvontaa koskevan pakkokeinolain muutosehdotuksen (HE 22) määritelmien kanssa.

Lakivaliokunta on todennut, että pakkokeinolain muutosehdotuksesta puuttuu teknisen tarkkailun määritelmä. Valiokunta ehdottaa mietinnössään (LaVM 24) pakkokeinoja koskevan lakiehdotuksen täydentämistä tältä osin. Sen jälkeen määritelmäsäännökset ovat yhteensovitettavissa ja käsitteet on lakiehdotuksissa määritelty, tosin jonkin verran eri sanontoja käyttäen, asiallisesti samansisältöiseksi toiminnaksi. Määritelmien järjestys poikkeaa lakien erilaisesta systematiikasta johtuen toisistaan siten, että

— poliisilakiehdotuksessa tiedonhankintaa koskevat poliisin valtuussäännökset on ryhmitelty lievimmästä keinosta ankarimpaan ja

— pakkokeinolaissa määritelmät esitetään ankarimmasta pakkokeinosta lievimpään.

Tästä ryhmittelytavasta on kuitenkin se myönteinen seuraus, että teknistä tarkkailua koskevat määritelmät ovat kummassakin laissa asianomaisen pykälän 3 kohdassa.

30 §. Tarkkailun edellytykset

Pykälän mukaan poliisimies saa kohdistaa tarkkailua henkilöön, jonka on syytä epäillä syyllistyvän rikokseen. Lisäksi tarkkailua saadaan kohdistaa sellaiseen kotirauhan piirin ulkopuolella olevaan henkilöön, jonka on perusteltua syytä epäillä myötävaikuttavan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin 6 kuukautta vankeutta.

Eräisiin valiokunnan saamiin asiantuntijalausuntoihin sisältyvien kysymysten johdosta lakivaliokunta toteaa hallituksen esityksen perustelujen täydennykseksi seuraavan. Tarkkailua koskevilla säännöksillä on tarkoitus tehdä sallituksi tarkkailun sellaisenaan sisältämä puuttuminen tarkkailtavan yksityisyyteen, mutta ei mitään muuta laissa normaalisti kiellettyä toimintaa. Tarkkailua koskevat säännökset eivät siten oikeuta provokaatioon, mikä merkitsisi rikoslain 5 luvun mukaista yllytystä rangaistaviin tekoihin, eikä soluttautumista, jossa poliisimiehen olisi paljastumisensa välttämiseksi käytännössä pakko osallistua rikollisjoukon toimintaan vähintään avunannon tunnusmerkit täyttävällä tavalla. Ns. vasikoiden käyttöä sen sijaan pidetään osana poliisin normaalia tietojenhankintaa, kuten on tähänkin asti pidetty. Poliisilla ei ole syytä torjua rikollisiltakaan saamia tietoja, joilla voi olla merkitystä rikosten estämisessä tai selvittämisessä. Ns. vasikoita voidaan tarvittaessa pyrkiä suojelemaan muiden rikollisten heihin kohdistamilta rikoksilta, muttei koskaan omien rikostensa laillisilta seuraamuksilta.

Lausunnoissa on myös asetettu kyseenalaiseksi pykälän 2 momenttiin sisällytetty mahdollisuus ulottaa tarkkailu henkilöön, jonka on perusteltua syytä epäillä myötävaikuttavan rikokseen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan säännös perustuu siihen, että tiedusteluvaiheessa ei rikostyyppiä pystytä täsmentämään yhtä suurella todennäköisyydellä kuin esitutkinnan

alettua. Valvontatyypisessä toiminnassa (atari) on kuitenkin voitava kerätä tietoja vasta valmistusteella olevasta rikollisesta toiminnasta ja toiminta on voitava kohdistaa myös sellaiseen myötävaikuttamiseen, jonka kategorisointi osallisuudeksi rikokseen rikosoikeudellisen osallisuusopin käsitteiden mukaisesti ei vielä ole mahdollista. Lisäksi ammatti- ja taparikolliset tarvitsevat usein toiminnassaan sellaisia yhteistyökumppaneita, joiden toiminta ei täytä rangaistavan osallisuuden tunnusmerkistöä, mutta jotka tietoisesti toiminnallaan edesauttavat rikollista toimintaa (esim. rikollisten tyttöystävät).

Näihin lisäselvityksiin viitaten valiokunta puoltaa pykälän hyväksymistä ehdotetussa muodossa.

31 §. Teknisen tarkkailun edellytykset

Valiokunta on edellä katsonut, että poliisilakiehdotuksen (HE 57) ja pakkokeinolain muutosehdotuksen säännökset (HE 22) on yhtenäistettävä. Sen nojalla valiokunta esittää tähän pykälään seuraavia muutoksia:

— Teknisen kuuntelun kohdealue laajennetaan yhdenmukaisuuden vuoksi koskemaan myös hotellihuonetta tms. tilaa,

— tekninen kuuntelu sallitaan silloin, kun todennäköisesti voidaan päätellä, että henkilö syyllistyy rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, tai huumausainerikokseen, ja

— pykälän 4 momenttiin sisältyvät säännökset siirretään omaksi pykäläkseen.

Lisäksi pykälän 3 momentin säännöstä on täsmennettävä siten, että toimenpide on tarpeen myös sen suorittajan turvallisuuden takaamiseksi.

Edellä lausutun perusteella lakivaliokunta esittää hallintovaliokunnalle, että 31 § hyväksytäisiin näin kuuluvana:

”31 §

Teknisen tarkkailun edellytykset

Poliisimiehellä on oikeus kohdistaa kotirauhan piirin ulkopuolella olevaan henkilöön tai hänen käytössään olevaan kulkuneuvoon tai tavaraan teknistä tarkkailua, jos sen avulla voidaan perustellusti olettaa saatavan rikoksen torjumiseksi

tarvittavia tietoja. *Samalla edellytyksellä saadaan teknistä tarkkailua kohdistaa henkilöön myös hänen oleskellessaan hotellitai muussa sellaisessa huoneessa. Kuuntelu- ja katselulaitetta ei kuitenkaan saa sijoittaa huoneeseen tai kulkuneuvoon, jossa tarkkailtava henkilö oleskelee.*

Teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan päätellä hänen todennäköisesti syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, tai huumausainerikokseen. Teknisen katselun ja teknisen seurannan edellytyksenä on vastaavasti, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan päätellä hänen todennäköisesti syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai myötävaikuttavan tällaisen rikoksen tekemiseen.

Poliisimiehellä on oikeus välittömästi ennen poliisitoimenpidettä ja sen aikana kohdistaa teknistä tarkkailua myös kotirauhan piirissä olevaan henkilöön, jos tämä on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan taikka kiinniotettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

(4 mom. poist.)”

32 § (uusi). Teknisestä tarkkailusta päättäminen

Yhdenmukaisen esitystavan lisäämiseksi valiokunta katsoo, että 31 §:n 4 momentista on syytä muodostaa oma pykälänsä.

Yksilön oikeusturvan kannalta ei ole riittävää, että toimenpiteen suorittaja itse voi päättää tekniseen tarkkailuun ryhtymisestä. Valiokunnan mielestä on välttämätöntä, että määräyksen tekniiseen tarkkailuun ryhtymisestä antaa aina päällystään kuuluva tai tutkinnanjohtajaksi määrätty poliisimies ja että yli kolme vuorokautta kestävä kuuntelun osalta päätös alistetaan poliisipiirin päällikkönä, poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkönä tai tällaisen yksikön apulaispäällikkönä toimivan poliisimiehen vahvistettavaksi.

Valiokunta esittää hallintovaliokunnalle, että lakiin lisätään uusi 32 § seuraavasti:

32 § (Uusi)

Teknisestä tarkkailusta päättäminen

Määräyksen 31 §:n 1 momentissa tarkoitettuun toimenpiteeseen antaa päällystön kuuluva tai tutkinnan johtajaksi määrätty poliisimies sekä yli kolme vuorokautta kestävään tekniseen kuunteluun poliisi-piirin päällikkönä, poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkönä tai tällaisen yksikön apulaispäällikkönä toimiva poliisimies.

Edellä 31 §:n 3 momentissa tarkoitettua toimenpiteestä on viipymättä ilmoitettava päällystykseen kuuluvalle poliisimiehelle.”

Pykälän lisääminen aiheuttaa sen, että jäljempänä seuraavat pykälät muuttuvat numeroltaan yhtä suuremmiksi ja että eräitä pykälien sisäisiä viittaussäännöksiä on tarkistettava.

33 (32) §. *Tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta ilmoittaminen*

Valiokunta on edellä yleisperusteluissa todennut, että sekä poliisilaissa että pakkokeinolaissa tarvitaan samanlainen valvontamekanismi.

Valiokunta esittää hallintovaliokunnalle, että tätä varten 33 (32) §:ään lisätään uusi näin kuuluva 3 momentti:

”Edellä 31 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknisestä kuuntelusta on kuuntelua suorittaneen poliisimiehen laadittava viipymättä pöytäkirja, josta säädetään tarkemmin asetuksella. Pöytäkirja on toimitettava sisäasiainministeriöön, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen teknisen kuuntelun käytöstä.”

35 (34) §. *Tietojen saanti viranomaiselta,*36 (35) §. *Tietojen saanti yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä ja*43 (42) §. *Vaitiolovelvollisuus*

Useissa valiokunnan saamissa lausunnoissa on arvosteltu lakiehdotuksen 34, 35 ja 42 §:ään sisältyviä tietojensaantisäännöksiä. Lisäksi perustuslakivaliokunta on huomauttanut lausunnossaan, että ehdotus poikkeaa kirjoitustavaltaan nykyisin vakiintuneesta salassapitosääntelyn systematiikasta.

Lakivaliokunta pitää huomautuksia vakavina ja katsoo, että säännösten asianmukaisuus tulee

tarkoin selvittää. Koska säännökset kytkeytyvät poliisin henkilörekisterilakiehdotukseen (HE 39), joka on hallintovaliokunnassa samanaikaisesti poliisilakiehdotuksen kanssa käsiteltävänä, mutta ei lakivaliokunnassa, lakivaliokunta ei katso voivansa ottaa kantaa näihin huomautuksiin.

44 (43) §. *Vaitiolo-oikeus*

Pykälään on sisällytetty nimenomainen säännös poliisin henkilöstöön kuuluvan oikeudesta olla ilmoittamatta tietolähteensä henkilöllisyyttä.

Eräissä asiantuntijalausunnoissa on pidetty säännöstä ongelmallisena, koska sen katsotaan perusteettomasti heikentävän perättömän ilmiannon kohteeksi joutuneen henkilön oikeusturvaa.

Lakivaliokunta puolestaan pitää mahdollisuutta saada rikoksen selvittämistä edistäviä vihjetietoja tärkeänä. Pelko kustotoimenpiteistä saattaa estää vihjetiedon saannin esimerkiksi törkeissä huumausainerikoksissa. Todistajiin kohdistuvia vakavasti otettavia kostouhkaukua on viime aikoina esiintynyt Suomessakin.

Valiokunta puoltaa pykälän hyväksymistä sellaisenaan.

Eräät valtuussäännökset ja poliisimääräyksiä koskevat säännökset

Edellä käsiteltyjen pykälien lisäksi perustuslakivaliokunnan lausunnossa on esitetty huomautuksia 8, 18, 27, 41, 45, 51 ja 52 §:n johdosta. Myös useat lakivaliokunnan kuulemat asiantuntijat ovat arvostelleet näitä säännöksiä. Lain valmistelijat puolestaan ovat esittäneet valiokunnalle näitä säännöksiä koskevat täydennys- ja muutosehdotuksensa. Käytettävissä olevan ajan niukkuuden vuoksi lakivaliokunta ei ole voinut riittävän perusteellisesti selvittää, ovatko esitetyt muutokset riittäviä perustuslakivaliokunnan lausunnossa asetettujen tavoitteiden ja vaatimusten kannalta. Tämän vuoksi lakivaliokunta ei ota kantaa näihin muutosehdotuksiin.

Edellä olevan perusteella lakivaliokunta kunoittavasti ehdottaa,

että hallintovaliokunta laatiessaan mietintöönsä ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lax, varapuheenjohtaja Halonen (osittain) ja jäsenet Aitto-

niemi, Hassi, Håkämies, Komi, Korteniemi, Luhtanen, Mäkelä, Piha, Polvi, Rossi, Savela, Seivästö, Suhola ja Tykkyläinen.

Eriäviä mielipiteitä

I

1. Poliisilakiehdotuksen (HE 57) yhteys pakkokeinolakiesitykseen (HE 22)

Lakivaliokunnan lausunnossa kannetaan nähdäksemme aivan oikein huolta siitä, että poliisi saisi laajemmat valtuudet harjoittaa kotirauhan piirin ulkopuolella tiedustelutoiminnassa teknistä kuuntelua poliisilakiesityksen mukaan kuin pakkokeinolakiesityksen tarkoittamissa tilanteissa, jotka koskevat valtuuksia jo tapahtuneiden rikosten esitutkinnassa. Esitämme tämän ristiriidan ratkaisemista kuitenkin toisella tavoin kuin lakivaliokunta on esittänyt mietinnössään hallituksen telekuuntelua ja -valvontaa koskevasta esityksestä (HE 22).

Hallituksen esityksessä pakkokeinolain 5 §:n säännökseksi ehdotetaan, että tekninen kuuntelu edellyttää esitutkintatilanteissa tuomioistuimen myöntämää lupaa. Lakivaliokunta esittää mietinnössään tältä osin hallituksen esitystä muutettavaksi niin, että teknisestä kuuntelusta poliisi voisi päättää yksin. Eli harmonisointi lakivaliokunnan enemmistön kannan mukaan toteutettaisiin laajentamalla poliisivaltuuksia hallituksen esityksestä. Esitämme mietinnön vastalauseessa, että tältä osin hallituksen pakkokeinolakiesitystä ei sen 5 §:n osalta muutettaisi.

Sen sijaan esitämme, että poliisilakiesitystä muutettaisiin siten, että kaikki poliisin teknisen tarkkailun menetelmät (tekninen kuuntelu, tekninen katselu ja tekninen seuranta) edellyttävät tuomioistuimen lupaa (esityksen 31 §) jäljempänä esitettävillä perusteilla.

Lausumaesitys n:o 1 valiokunnan lausunnon perusteluihin:

Lausunnossa edellytetään, että teknistä kuuntelua koskeva valvonta tulee järjestää yhdenmukaisella tavalla poliisilaissa ja pakkokeinolaissa. Tähän liittyen esitämme valiokunnan lausuntoon hyväksyttäväksi seuraavaa lausumaa:

”Pohjoismaiset kokemukset muun muassa telekuunteluvaltuuksien antamisesta poliisiviranomaisille kertovat, että viranomaiset turvautuvat kuunteluvaltuuksiin yhä useammin ja menetelmien käyttämisellä on taipumus laajeta entistä useampien rikosten tutkintaan, mikä antaa viranomaisille mahdollisuuden yhtäältä kerätä tarpeettomia tietoja ihmisten täysin laillisestakin kanssakäymisestä ja toisaalta synnyttää vaikeasti ratkaistavan poliisin toiminnan yhteiskunnallista kontrollia ja avoimuutta koskevan ongelman. *Valiokunta edellyttää*, että hallitus laatii seurannan perusteella eduskunnalle selonteon nyt säädettyjen pakkokeinolain 5 a luvun telekuuntelua ja -valvontaa sekä poliisilain teknisiä tarkkailumenetelmiä koskevien säännösten soveltamisesta sekä valmistele lakiesityksen, jolla turvataan pakkokeino- ja poliisilain säännöksiä täsmällisemmin kuuntelu- ja valvontajärjestelmässä menetelmien kohdeksi joutuvien oikeusturva.”

2. Yksityiskohtaiset esitykset lausunnossa käsiteltävistä säännöksistä

2 §. Poliisin toiminnan yleiset periaatteet. Esitämme 2 §:n 2 momentin paikalle säännöstä, joka korostaa useihin ihmisoikeussopimuksiin sisältyvää määräystä syrjinnän kieltämisestä. Esityksemme mukaan 2 §:n 2 momentti kuuluisi seuraavasti:

”Poliisi ei saa toiminnassaan asettaa ketään perusteettomasti eri asemaan rodun, ihonvärin, sukupuolen, kielen, kansallisuuden tai uskonnollisen, poliittisen tai muun vakaumuksen, yhteiskunnallisen aseman, varallisuuden tai muun vastaavan seikan perusteella.”

2 a § (uusi). *Suhteellisuusperiaate.* Nähdäksemme poliisilain yleisten periaatteiden ja sen, kuinka pitkälle poliisi voi ulottaa erityisesti voimakeinojen käytön, tulee rakentua poliisilaissa ja pakkokeinolaissa samanlaisten edellytysten vaaraan.

Tämän mukaisesti esitämme uuden 2 a §:n seuraavasti:

2 a §

Suhteellisuusperiaate

"Tässä laissa tarkoitettuja poliisin toimivaltuuksia saadaan käyttää vain, jos valtuuksien käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille poliisin toimivaltuuksien käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaus ja muut asiaan vaikuttavat seikat."

Lausunnossa todetaan suhteellisuusperiaatteesta, että "valiokunta katsoo, että periaate on eettisenä toimintaohjeena sisällytettävä poliisille vahvistettaviin yleisiin toimintalinjoihin". Koska edellä mainittu säännösehdotuksemme 2 a §:ksi ei tullut valiokunnan kannaksi, esitämme lausumaa n:o 2 perusteluihin:

"Valiokunta edellyttää, että suhteellisuusperiaate on eettisenä toimintaohjeena sisällytettävä myös poliisille vahvistettaviin yleisiin toimintalinjoihin."

10 §. *Henkilöllisyyden selvittäminen.* Esitämme, että nykyisen poliisilain asiaa koskeva säännös sisällytetään pienin muutoksin ehdotuksen 10 §:n sijaan. Se eroaa valiokunnan lausunnosta siten, että osoitetiedot ja henkilötunnus eivät kuulu tiedonantovelvollisuuden piiriin. Esityksemme poliisilain 10 §:ksi kuuluu seuraavasti:

"Jokainen on velvollinen antamaan poliisille henkilöllisyytensä selvittämiseksi tarpeellisia tietoja, kuten henkilön nimi, kansalaisuus ja syntymäaika, kun poliisimies niitä häneltä virkatehtävässään tiedustelee. Poliisimiehellä on tällöin oikeus tunnistamista varten ottaa kiinni henkilö, joka on tuntematon ja kieltäytyy antamasta sanottuja tietoja taikka antaa henkilöllisyydestään tiedon, joka voidaan olettaa valheelliseksi. Kiinniotettu on päästettävä

vapaaksi heti, kun hänet on tunnistettu, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta."

26 §. *Poliisimiehen käskyvalta.* Esitämme säännöstä poistettavaksi, koska lakiehdotus suomenkielisen poliisille valtuudet antaa kansalaisten liikkumisvapautta, ruumillista koskemattomuutta, kotirauhaa ja omistusoikeutta koskevia käskyjä ja tarvittaessa voimakeinoin toteuttaa käskyt. Säännösesityksen perustelujen mukaan 26 §:n mukaisen käskyvallan olemassaolo edellyttää muuhun säännökseen perustuvaa toimivalttaa kysymyksessä olevan tehtävän suorittamiseksi. Jos säännöksen soveltaminen sidotaan tällaiseen edellytykseen, niin sitä voidaan pitää turhana. Lisäksi rangaistusuhan liittäminen näin epämääräisen velvollisuuden rikkomiseen on arveluttavaa. Viittaamme tältä osin oikeusministeriön ehdotuksesta antamaan lausuntoon sekä Ruotsin vastaavaan lainsäädäntöön.

Esitämme,

että lakiehdotuksen 26 § poistettaisiin.

30 §. *Tarkkailun edellytykset.* Toteamme, että valiokunnan lausunnossa tehty huomautukset, jotka koskevat säännöksen soveltamiselle asetettavia rajoituksia soluttautumisen ja ns. provokaatioiden osalta, ovat aiheellisia. Tästä huolimatta säännöksen käyttöönottokynnys on edelleen liian alhainen ja toimenpiteistä voi päättää kuka tahansa poliisimies.

Ensinnäkin esitämme, että tarkkailusta päättämisen tulisi kuulua poliisipäällystään kuuluvalla poliisimiehelle (vrt. esitutinnan johtaja pakkokeinolaissa).

Toiseksi kynnys säännöksen soveltamisesta on mielestämme lausunnossa asetettu liian matalalle ja se luo säännökselle liian laajan soveltamisalan. Esitämme säännöksen käyttöalaksi rikoksia, joista säädetty maksimirangaistus on yli 2 vuotta vankeutta.

Säännöksen 2 momentin mukaan tarkkailu voi kohdistua myös henkilöön, "jonka on perusteltua syytä epäillä myötävaikuttavan rikokseen", edellyttäen, että rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta.

Kolmanneksi esitämme, että tarkkailua ei tulisi ulottaa 30 §:n 2 momentissa esitetyllä tavalla ns. myötävaikuttajiin. Valiokunnan lausunnossa on omaksuttu myönteinen kanta momenttiin. Se

ei kuitenkaan ota huomioon sitä, että näin laajasti omaksuttu "myötävaikuttajien" määrittely sulkee sisäänsä myös ne tahot, jotka mahdollisessa esitutkintatilanteessa kuuluvat pakkokeinolakiesityksen mukaisesti (HE 22) kuuntelukieltojen piiriin. Sen lisäksi tarkkailun kohteena oleva myötävaikuttaja voisi olla perustelujen mukaan kuka tahansa sivullinenkin, joka tietämättään esimerkiksi hankkii, vuokraa tai valmistaa rikoksiin syyllistyvän käyttöön kulkuneuvoja tai muita rikoksiin todennäköisesti syyllistyvän tarvitsemia välineitä, sillä perusteluissa tehtyä rajausta asiakassuhteen osalta on ilmeisen mahdollon erottaa myötävaikutussuhteesta.

Esitämme pykälän muotoilemista seuraavasti:

"Poliisipäälystöön kuuluvalla poliisi-miehellä on oikeus rikollisen toiminnan estämiseksi tai keskeyttämiseksi määrätä tarkkailtavaksi muualla kuin asunnossa olevaa henkilöä, jos tämän käyttäytymisen perusteella tai muutoin on erityisen painavia syitä epäillä hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kaksi vuotta vankeutta.

(2 mom poist.)"

31 §. Teknisen tarkkailun edellytykset. Lausunnossa teknisen kuuntelun edellytykset on sinänsä esitetty täsmällisemmin kuin hallituksen esityksessä ja pitkälti yhdenmukaistettu pakkokeinolakiesitykseen nähden. Esitämme kuitenkin säännöstä tältä osin täsmennettäväksi siten, että säännöksen soveltamisen kytkentä huumausainerikosten torjumiseen (lausunnon ehdotus 31 §:n 2 momentiksi) muutetaan koskemaan vain törkeitä huumausainerikoksia, koska lausunnon muotoilu ulottaa salakuunteluvaltuuden tarpeettomasti koskemaan myös mahdollisia huumausaineiden käyttäjiä.

Katsomme kuitenkin, että tekniselle tarkkailulle kokonaisuudessaan tulisi asettaa tiukemmat lupaa koskevat vaatimukset silloin, kun on kysymys tarkkailukeinon käytöstä rikoksen torjumiseksi, jossa vaara syyttömien henkilöiden tarkkailuun on suurempi.

32 §. Teknisestä tarkkailusta päättäminen. Tekninen kuuntelu, katselu ja seuranta ovat myös luonteeltaan sillä tavoin samoihin kansalaisten perusoikeuksiin puuttuvia poliisivaltuuksia, että niihin myönnettävän luvan tulisi olla poliisin ulkopuolisen tahon päätettävissä.

Esitämme, että lupa tekniseen tarkkailuun tuli-

si saattaa tuomioistuimen päätettäväksi viimeistään kolmen vuorokauden kuluessa tarkkailuun ryhtymisestä. Tässä suhteessa valiokunnan lausunnossa esitetty 33 (32) §:n mukainen tarkkailutoimenpiteiden kirjaaminen pöytäkirjoihin ja tietojen toimittaminen sisäasiainministeriölle sekä ministeriön kertomus eduskunnan oikeusasiamiehelle on myönteinen muutos hallituksen esitykseen nähden, mutta riittämätön keino silmällä pitäen tarkkailumenetelmien käytön rajoittamista.

Esitämme, että 31, 32 ja uusi 33 § kirjoitetaan toimenpiteiden edellytysten sekä teknisen kuuntelun lupamenettelyn osalta yhdenmukaisesti hallituksen pakkokeinolakiesityksen (HE 22) säännösten kanssa.

Tämä merkitsee muun muassa:

— että myös poliisilaissa (kuten pakkokeinolaissa) tekninen kuuntelu edellyttäisi, että kuuntelulla saatavilla tiedoilla täytyy voida olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen torjumiselle;

— että poliisilaissa teknisen kuuntelun lisäksi, tekninen katselu ja seuranta (tarkkailu kokonaisuudessaan) edellyttäisi myös tuomioistuinlupaa;

— että kiiretilanteita varten valiokunnan lausunnossa 32 §:n 1 momentissa mainitut poliisipäälystöön kuuluvat voisivat päättää teknisestä tarkkailusta ja päätös olisi alistettava tuomioistuimelle kolmen vuorokauden kuluessa tarkkailun aloittamisesta.

Esitämme em. pykälä muotoiltaviksi seuraavasti:

"31 §

Teknisen tarkkailun edellytykset

Kun on syytä epäillä jonkun syyllistyvän

1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, tai

2) törkeään huumausainerikokseen, poliisiviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa tällaiseen henkilöön teknistä kuuntelua, jos siten saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen torjumiseksi.

Kun on syytä epäillä jonkun syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tällaiseen henkilöön tai tiettyyn paikkaan, jossa hänen voidaan olettaa oleskelevan, saadaan kohdistaa teknistä

katselua, jos katselulla saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen torjumiseksi.

Kun on syytä epäillä jonkun syyllistyvän 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen, hänen käyttämänsä kulkuneuvon tai mahdollisen rikoksen kohteena olevaan tavara-erään saadaan rikoksen torjumiseksi kohdistaa teknistä seuranta.

Teknistä kuuntelua ja teknistä katselua saa kohdistaa epäiltyyn vain hänen ollessaan yleisellä paikalla, paikalla olevassa kulkuneuvossa taikka hotelli- tai muussa sellaisessa huoneessa. Kuuntelu- tai katselulaitetta ei saa sijoittaa siihen huoneeseen, missä epäilty oleskelee, tai hänen käyttämänsä kulkuneuvon.

32 §

Teknisestä tarkkailusta päättäminen

Luvan myöntämisestä tekniseen tarkkailuun päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen kirjallisesta vaatimuksesta pakkokeinolain 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettu tai muu tuomioistuin, jossa asian käsittely käy sopivasti päinsä.

Kiireellisissä tilanteissa teknisestä tarkkailusta päättää poliisipiirin päällikkö taikka poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkö tai apulaispäällikkö taikka tullihallituksen valvonta- ja tarkastusyksikön tai tutkintatoimiston päällikkö taikka tullipiirin päällikkö, ja mainittu päätös on kolmen vuorokauden kuluessa alistettava 1 momentissa mainitun tuomioistuimen ratkaistavaksi.

33 § (Uusi)

Lupa-asian käsittely tuomioistuimessa ja luvan ehdot

Lupa-asian käsittelyyn tuomioistuimessa ja luvan ehtoihin sovelletaan pakkokeinolain 5 a luvun 6 ja 7 §:n säännöksiä.”

44 (43) §. Vaitiolo-oikeus. Valiokunnan lausunnossa säännösehdotusta puolletaan. Tämän sijasta lausunnossa olisi tullut mielestämme lausua seuraavaa:

”Säännöksen eräänä tarkoituksena on suojata poliisin käyttämiä ns. vasikoita. Säännöksen tarpeellisuus voidaan kuitenkin asettaa kyseenalaiseksi. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 7 §:n mu-

kaan tuomioistuin ei saa sallia sellaisten todisteiden esittämistä, jotka koskevat asiaan vaikuttamattomia seikkoja. Syytekymsymyksen kannalta on merkityksetöntä, miten poliisi on alun perin saanut tiedon tai vihjeen rikoksesta ja sen tekijästä. Mainitun oikeudenkäymiskaaren säännöksen nojalla tuomioistuin ei voi sallia näytön esittämistä, siitä kuka on vasikoinut.

Lisäksi säännös heikentää perusteettomasti perättömän ilmiannon kohteeksi joutuneen oikeusturvaa, koska se vaikeuttaisi esimerkiksi aiheuttomasti syytetyn mahdollisuuksia selvittää ilmiannon tekijän henkilöllisyys.”

Tämän johdosta säännös tulee joko poistaa tai sen muotoa tulee lieventää. Esitämme,

että lakiehdotuksen 44 (43) § poistetaan.

50 §. Rangaistussäännös. Voimassa olevan poliisilain mukaan niskoittelusta poliisia vastaan voidaan tuomita yksinomaan sakkoon (paitsi avustusvelvollisuuden rikkomisessa sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi). Ehdotuksen mukaan rangaistus poliisilain rikkomisesta olisi sakko tai vankeutta enintään kolme kuukautta.

Hallituksen esityksessä ei ole esitetty vakuuttavia perusteluita rangaistusasteikon korottamiselle.

Näin ollen esitämme oikeusministeriön lausunnon mukaisesti,

että, säännöksen rangaistusasteikkona säilytetään yksinomaan sakkorangaistus.

3. Muut huomautukset

Edellä olevien huomautusten lisäksi valiokunnan lausuntoon olisi tullut ottaa seuraavat huomautukset ehdotuksen 34 ja 41 §:n osalta.

34 §. Tietojen saanti viranomaiselta. Valiokunta ei ole ottanut lausunnossa kantaa tähän säännösehdotukseen. Mielestämme lausunnossa olisi tullut todeta seuraavaa:

Säännöksessä ehdotetaan, että poliisilla olisi oikeus saada muilta viranomaisilta haluamiaan tietoja kansalaisista näiden viranomaisten salassapitovelvollisuuden estämättä (1 mom). Perustuslakivaliokunnan saaman asiantuntijalausunnon mukaan tietojen tai asiakirjojen säätäminen asetuksessa tai laissa salaisiksi ei enää tekisi niitä salaisiksi suhteessa poliisiin, vaan tällaisen vai-

kutuksen saavuttamiseksi olisi erikseen laissa säädettävä joko salassapidon ulottamisesta myös poliisiin tai todisteena käyttämisen kiellosta.

Hallituksen esityksessä 2 momentiksi ehdotetaan, että ajo-oikeuden, ampuma-aseluvan tai muun sellaisen luvan voimassaolon harkitsemiseksi poliisilla on oikeus saada perustellusta pyynnöstä luvanhaltijan terveydentilaan, päihteiden käyttöön ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä tietoja salassapitovelvollisuuden estämättä, jos on syytä epäillä, että luvanhaltija ei enää täytä luvan saannin edellytyksiä.

Toteamme tähän asiantuntijalausuntoon nojaten, että 2 momentti koskee sinänsä salassa pidettäviä terveystietoja, mutta ehdotetun sääntelyn tekee oikeutetuksi se, että tietojen hankinta olisi sidottu tiettyyn tarkoitukseen (lupaharkinta) ja tietojen muu käyttö olisi kielletty (esitys 4 momentiksi). Säännöstä tulisi kuitenkin täsmentää siten, että sanat ”muun sellaisen luvan” poistetaan tai korvataan viittauksella hallituksen esityksen perusteluissa (s. 68) mainittuun vartijaksi hyväksymiseen. Ulkomaalaislain mukaan poliisi päättää oleskelu- ja työluvan myöntämisestä (19.3 §, 26.3 §) sekä oleskeluluvan peruuttamisesta (jolloin myös lupa raukeaa, 21.2 § ja 27.4 §). Säännöksellä ei pyritäne murtamaan maassa oleskelevien ulkomaalaisten terveystietojen salassapitoa suhteessa poliisiin.

Esitämme 34 §:n korjattavaksi seuraavaan muotoon:

”Poliisilla on virkatehtävän suorittamiseksi oikeus saada viranomaiselta muita

Helsingissä 31 päivänä tammikuuta 1995

Iivo Polvi
Leena Luhtanen

kuin salassa pidettäviä tietoja ja asiakirjoja maksutta.”

Ajo-oikeuden, ampuma-aseluvan tai vartijaksi hyväksymistä koskevan luvan voimassaolon harkitsemiseksi poliisilla on oikeus saada perustellusta pyynnöstä luvanhaltijan terveydentilaan, päihteiden käyttöön ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä tietoja salassapitovelvollisuuden estämättä, jos on syytä epäillä, että luvanhaltija ei enää täytä luvan saannin edellytyksiä.

(3 ja 4 mom kuten hallituksen esityksessä)”

41 §. Poliisihenkilöstön täydentäminen. Hallituksen esityksessä ehdotetaan (myös korjatussa muodossa) uutta järjestelyä, jonka mukaan poliisia voitaisiin täydentää täydennyspoliisihenkilöstöllä. Esityksen mukaan täydennyspoliisihenkilöstöön kuuluvalla olisi poliisimiehen toimivaltuudet ja velvollisuudet. Pelkän asetuksen varaan jätettäisiin mm. se, keistä täydennyspoliisi koostuu sekä onko täydennyspoliisin tehtävien vastaanottaminen velvollisuus vai perustuuko se vapaaehtoisuuteen. Sääntelyn jättäminen näin laajasti asetuksen varaan ei voida pitää perusteltuna.

Täydennyspoliisijärjestelmän mahdollinen jatkokehittely olisi tarkoituksenmukaista erottaa poliisilain säätämisestä, joten esitämme,

että 41 § poistetaan lakiehdotuksesta.

Marja-Liisa Tykkyläinen
Satu Hassi

II

Sen lisäksi, mitä ensimmäisessä eriävässä mielipiteessä on esitetty, katson, että valiokunnan lausuntoon olisi tullut sisällyttää seuraava perustelulausuma:

Helsingissä 31 päivänä tammikuuta 1995

Satu Hassi

Valiokunta edellyttää, että poliisia koskeva lainsäädäntö uusitaan siten, että käsitteen ”poliisimies” sijasta käytetään sanaa ”poliisi”.

